

Резултати от наблюдението на изборния ден – президентски и местни избори 23.10.2011 г.

д-р Алексей Пампоров, Институт “Отворено общество” - София

- **Въведение**

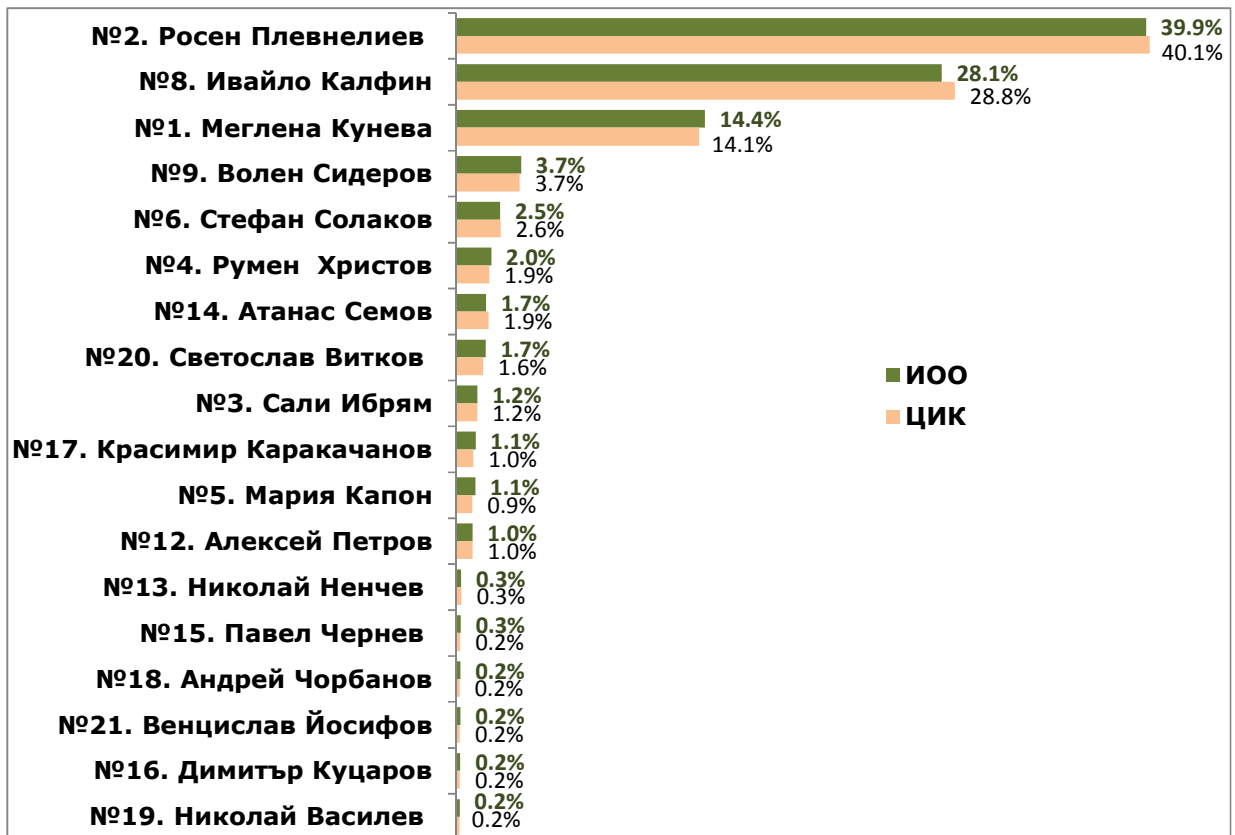
Социологическият екип и анкетъорската мрежа на Институт “Отворено общество” – София, в партньорство с Асоциация “Прозрачност без граници”, проведеха наблюдение на изборния ден – 23 октомври 2011 г. и паралелно преброяване, основано на бързо броене по извадков метод. Наблюдението е реализирано на базата на национално представителна извадка в 133 секции. Извадката е двустепенно стратифицирана по области и местоживееене (град-село).

В рамките на наблюдението са обхванати 44 755 души, които са упражнили правото си на глас. Съгласно избирателните списъци, избирателната активност в този случай е 51,2%. Това означава, че въпреки увеличаването на изборния ден с един час, изборната активност на президентските избори е значително по-ниска от тази на парламентарните избори през 2009 г. (60,2%).

- **Резултати от паралелното преброяване**

Резултатите от независимото паралелно преброяване, обявени от екипа на ИОО към 10 ч. на 24 октомври (фиг.1.), почти напълно съвпадат с резултатите, обявени от ЦИК при обработени 97% от протоколите на СИК и ОИК¹. Там където има разлики, те са много под стандартната статистическа грешка на изследването ($\pm 2,5\%$) и вероятно няма да се променят съществено. Съвпадението между резултатите от паралелното преброяване и резултатите от изборния ден означава, че не се наблюдава масова подмяна на бюлетини и секционни протоколи по пътя от “СИК” към “РИК” или от “РИК” към “ЦИК”.

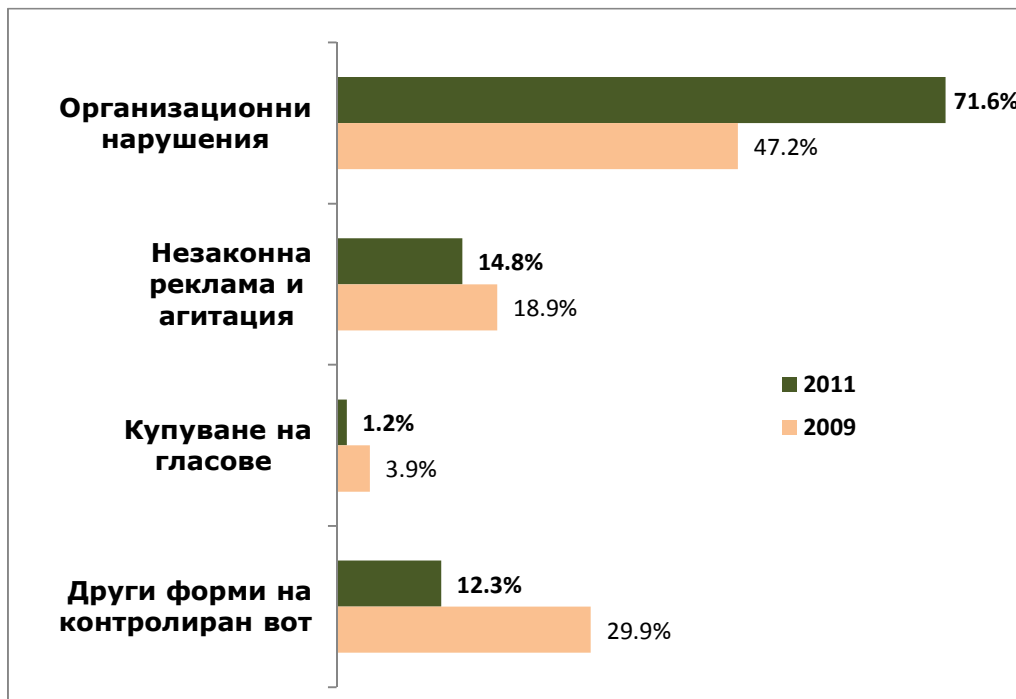
¹ ЦИК следваше да обяви окончателните резултати от изборния ден към 21 ч. на 25 октомври 2011, но 13 ч. на 26 октомври това все още не е направено.

1. Фиг. 1. Съпоставка между прогнозните резултати на ИОО основани на бързо броење и резултатите от ЦИК при обработени 97% от протоколите на СИК и ОИК.

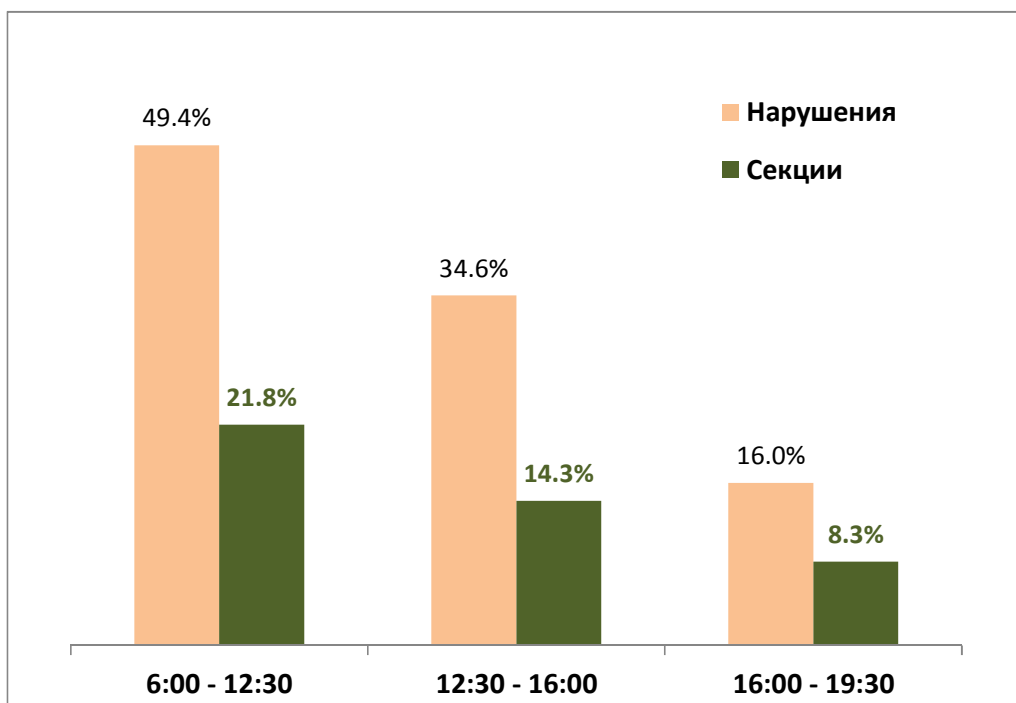
- **Огроман дял на организационните нарушения**

В наблюдаваните от екипа секции са регистрирани 81 нарушения на изборния процес. Спрямо парламентарните избори през 2009 г. (126 нарушения), се наблюдава намаляване на относителния дял на нарушенията с приблизително 35%. Нарушенията обаче са извършени в 44,4% от секциите, спрямо 37,3% от секциите през 2009 г. т.е. намалява интензитета на извършените нарушения за сметка на обхвата. В съпоставителен план приблизително един път и половина се е увеличил дялът на организационните нарушения, най-вече за сметка на сигналите за купуване на гласове и другите форми на контролиран вот (фиг.2.).

Фиг.2. Съпоставка на относителните дялове по типове регистрирани нарушения на изборния процес през 2009 г. и 2011 г.

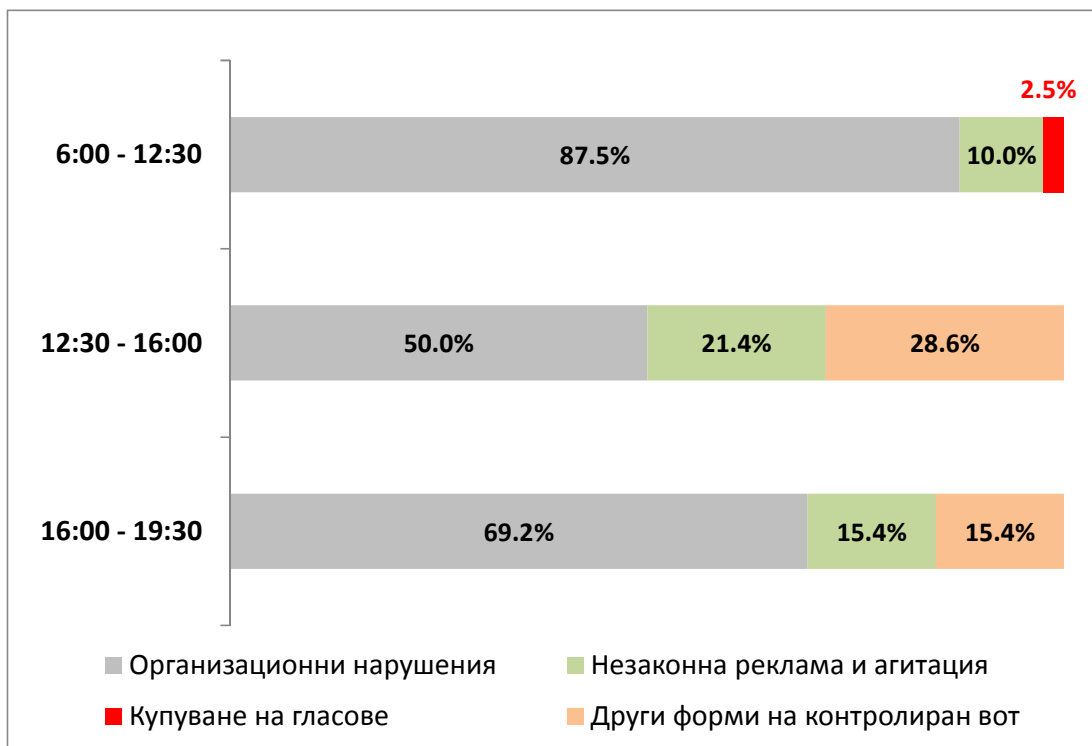
Разгледани като динамика през деня, нарушенията се разпределят относително по равно в интервала преди 12.30 ч. и след 12.30 ч.

Фиг.3. Дял на регистрираните нарушения и дял на секциите, в които са регистрирани нарушения по време на президентските и местните избори 2011 г.

В различните часови периоди от деня обаче се наблюдават различни типове нарушения. В часовете преди обед, особено при отварянето на изборните секции и началото на изборния ден се наблюдават много, но дребни организационни нарушения. Само в един случай е регистрирано даване на сума от член на СИК на избирател пред секцията, което поражда съмнение за купуване на вота. В часовия пояс от 12.30 ч. до 16.00 ч. организационните нарушения намаляват, за сметка на опитите за контролиране на вота и на незаконната агитация. След достигане на изборната активност до 39,7% към 17 ч., ЦИК взема решение за удължаване на изборния ден², което е публикувано на уеб-страницата на ЦИК към 18.20 ч. За краткото време до 19 ч. част от СИК по места (особено онези в отдалечените планински и котловинни райони) не са информирани навреме по законовия процедурен ред. В този случай по-стриктните председатели на СИК (особено онези, които смятат, че ЦИК няма правомощия да променя изборния кодекс) затварят секциите и започват броене на бюлетините. Понеже медиите бързо разпространяват новината, има хора, които се опитват да гласуват след 20 ч. и секции, които не затварят до 21 ч. Понеже някои СИК затварят още в 19 часа, докато други допускат гласуване и след 21 ч. – и двата типа прецеденти са регистрирани като нарушения. На практика това, довежда до повторно увеличаване на организационните нарушения към края на изборния ден (фиг. 4).

² РЕШЕНИЕ № 1331-ПВР/МИ, <http://www.cik.bg/?resh=1543>

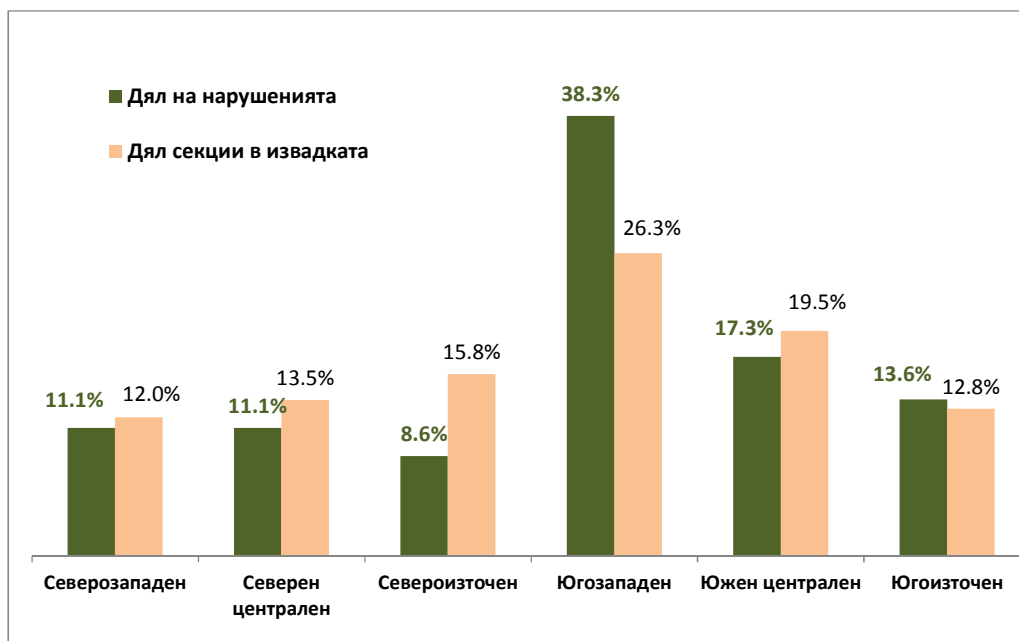
Фиг.4. Дял на типовете нарушения в общия дял на нарушенията в дадени часови пояси

Подобно на парламентарните избори през 2009 г., най-често срещаното нарушение е закъснение или неявяване на председател, секретар или член/членове на изборна секция 9,9%. Трябва да се отбележи обаче, че в това отношение се наблюдава положителна тенденция спрямо 2009 г., когато закъсненията са били 25.2%, т.е. приблизително три пъти повече. Във всички случаи, това нарушение е довело до забавяне при отварянето на секцията. Отваряне на секцията при фактическа липса на кворум в СИК обаче не се наблюдава. Следващото по честота нарушение е присъствието на повече от двама застъпници за една партия в дадена секция (8,6%). Има само един сигнал за даване на пари на избирател непосредствено пред входа на секция, което може да се разглежда като купуване на глас.

- **Концентрация на нарушенията в София**

Ако се разгледат нарушенията по региони, впечатление прави, че относителният дял на нарушенията в Югозападния район на планиране (38,3%) е значително по-висок, отколкото е делът на секциите в извадката т.е. може да се каже, че се наблюдава концентрация на изборните нарушения в Югозападна България. В Североизточна

България се наблюдава точно обратния феномен – значително по-малък дял на нарушенията, отколкото е делът на секциите.

Фиг. 5. Дял на нарушенията през изборния ден и дял на секциите в извадката по региони за планиране

Трябва да се подчертае, че се наблюдават съществени разлики в относителния дял на секциите, в които са регистрирани нарушения в зависимост от местоживеенето. Концентрацията на нарушения е изключително висока в град София, където в 62,5% от секциите има регистрирано поне едно нарушение през изборния ден. В другите градове от страната нарушения са регистрирани в 28,8% от секциите, а в селата нарушения има в 25% от секциите.

- **Размерът (на секцията) няма значение**

Освен района на планиране и типа на населеното място, значение за наличието на нарушения има и големината на секцията. Ако наблюдаваните секции бъдат разделени на четири равни по брой на секциите в тях групи, веднага изпъква фактът, че в най-малките секции има най-малко нарушения. Делът на секциите, в които има поне едно нарушение обаче при тях и при секциите с големина от 521 до 700 души е най-голям. В сравнение с 2009 г., средният брой нарушения намалява в двете групи на малките секции, но се увеличава в групата на най-големите секции. За разлика от парламентарните избори през 2009 г., когато организационните нарушения бяха

съсредоточени в най-големите секции, а контролираният вот се наблюдаваше в средните по големина секции, по време на тези избори не се наблюдава зависимост между типа на нарушението и размера на изборната секция.

Таблица 1. Дялове на секциите с нарушения и без нарушения и среден брой на нарушенията в секция, регистрирани при наблюдението

брой на избирателите в секция	Секции без нарушения	Секции с поне едно нарушение	Среден брой нарушения
до 520 регистрирани	65.7%	34.3%	1.5
от 521 до 700	65.7%	34.3%	1.8
от 701 до 847	85.3%	14.7%	2.8
847 и повече	72.4%	27.6%	3.0

В 94% от случаите на регистрирани от наблюдателите нарушения, нарушението е от такъв характер, че не може да се определи в полза на коя партия е извършено. В този случай е важно да се подчертае, че голяма част от нарушенията са непреднамерени и се дължат на административната некомпетентност на СИК (непознаване на закона) или на пренебрегване на законовите процедури, с цел да се съкрати времето за гласуване на един избирател и обработката на изборните резултати.

• **Най-съществените нарушения, регистрирани в наблюдаваните секции в изборния ден**

Секция 14, гр. Велико Търново

- Председател на СИК влиза в тъмната стаичка с избирател
- Гласуване с придружител без решение на ТЕЛК и без регистриране на придружителя в протокола

Секция 144, с. Долно Големанци

- В тъмната стаичка влизат по двама души без никой от тях да е придружител на другия
- Провежда се предизборна агитация на турски език
- Един и същи човек докарва възрастни хора, за да гласуват, без да има родствена връзка с тях

Секция 11, гр. Карлово

- Гласоподавател снима с мобилен телефон бюлетината си в кабината

Секция 12, гр. Кнежа

- Гласоподавател снима с мобилен телефон бюлетината си в кабината

Секция 9, 25 МИР - гр. София

- Неправомерно дописано лице с двойно гражданство – жена е регистрирана в списъка за президентски избори, но е гласувала и за кметски избори, въпреки че няма право заради принципа за уседналост. Дамата пуска бюлетините си преди да бъде дописана в списъка и напуска избирателната секция, тоест не се е разписала в списъка. Никой не се опитва да я спре, въпреки че са наясно, че не може да гласува за кмет.
- Възрастна жена попълва бюлетината си извън тъмната стаичка
- Автомобили на известен холдинг за внос и продажба на техника докарват групи от застъпници в секцията

Секция 3, 23 МИР – гр. София

- Придружител не е вписан в протокола

Секция 38, 24 МИР – гр. София

- Член на комисията 2 пъти влиза в тъмната стаичка, “за да слага химикалка”, докато вътре има гласуващи

Секция 10, гр. Нови Пазар

- Член на комисията дава 50 лв на избирател пред секцията

• **Броене след полунощ**

Трябва да се отбележи, че в няколко от наблюдаваните секции броенето на гласове продължаваше и към 1 ч. на 24 октомври, поради продължаване на изборния ден след 21 часа, което също може да се приеме като нарушение, но е извън обобщените данни за нарушенията в рамките на наблюдението на изборния ден. В таблица 2 са посочени секциите от извадката, в които преброяването на гласовете продължи след полунощ.

Таблица 2. Списък на секции от наблюдаваната извадка, в които броенето на гласове продължава и след 00 ч. на 24 октомври

Област	Населено място	Секция №
Благоевград	гр. Банско	1
Бургас	гр. Несебър	10
Плевен	гр. Кнежа	12
Сливен	с. Кипилово	9
София-град	гр. Сливница	11
София-град	гр. София	2 (23 МИР)

• **Над 30% невалидни бюлетини в 4,5% от секциите**

Съгласно предварителната методология за наблюдението, като “друга форма на контролиран вот” следваше да бъдат записани всички случаи, в които е регистриран над 3% дял на недействителните бюлетини. Поради изключително високия среден дял на невалидните бюлетини за страната (6,7%) и факта, че в някои случаи това е форма на

протест на избирателите, а не нарушение, данните за невалидните бюлетини в настоящия доклад са обобщени отделно от данните за нарушенията. Делът на недействителните бюлетини е най-висок в Североизточна и в Южна централна България, а най-нисък в Югозападна България.

Таблица 3. Разпределение на относителните дялове на недействителните бюлетини по региони съгласно данните от наблюдението на изборния ден

Район на планиране	Дял на недействителните бюлетини
ОБЩО	6.7%
Северозападен	6.2%
Северен централен	6.6%
Североизточен	9.7%
Югозападен	3.2%
Южен централен	8.8%
Югоизточен	7.4%

Когато се разгледа делът на секциите, в които има над 3% недействителни бюлетини се наблюдава известна разлика. В този случай, най-голям дял секции с голям брой недействителни бюлетини се наблюдава в Югоизточна и Северна централна България. Това означава, че в тези райони няма отделни прецеденти, а масово в секциите делът на невалидните бюлетини е над 3%.

Таблица 4. Дял на секциите с повече от 3% недействителни бюлетини по региони, съгласно данните от наблюдението на изборния ден

	Дял на секциите с повече от 3% недействителни бюлетини
ОБЩО	54.1%
Северозападен	56.3%
Северен централен	66.7%
Североизточен	57.1%
Югозападен	31.4%
Южен централен	61.5%
Югоизточен	70.6%

В рамките на изследването бяха регистрирани 9,8% секции с над 15% недействителни бюлетини, като в 6 от наблюдаваните секции (представляващи 4,5% от общия брой на секциите в извадката) делът на недействителните бюлетини надхвърля 30%, което само по себе си е сериозно предизвикателство към механизма за провеждане на местните и президентските избори през 2011. Тези секции са ранжирани в низходящ ред в следната таблица:

Таблица 5. Списък на секции от наблюдаваната извадка, в които делът на недействителните бюлетини е повече от 15%

Област	Населено място	Номер на секция	% недействителни бюлетини
Кърджали	гр. Кърджали	6	54.6%
Кърджали	с. Боровица	9	40.8%
Варна	гр. Варна	287	39.8%
Разград	с. Брестовене	2	32.8%
Шумен	с.Бяла река	3	30.5%
Стара Загора	гр. Чирпан	6	30.3%
Силистра	с. Брадваре	171	25.0%
Бургас	с. Климаш	17	23.8%
Варна	с. Рояк	11	19.3%
Пловдив	с. Устина	32	19.0%
Плевен	гр. Кнежа	12	18.9%
Шумен	с. Крайгорци	8	17.0%
Хасково	гр. Димитровград	57	16.8%

Обобщение на резултатите:

Нарушения в изборния ден се наблюдават в изключително висок дял от секциите в страната. Въпреки това, става дума по-скоро за дребни процедурни и организационни нарушения, които се дължат на административната некомпетентност на СИК или на пренебрегване на законовите процедури. Важен е фактът, че едва в 6% от случаите става дума за ясен бенефициент на нарушението и обикновено това е свързано с неформална агитация в секцията или прекалено голям брой застъпници от дадена политическа сила.

Съвпадането на резултатите от паралелното преброяване с крайните резултати от ЦИК, според международните стандарти за провеждане на наблюдение, се приема като индикатор, че няма значима подмяна на вота на избирателите посредством вторична и нерегламентирана намеса в изборните протоколи.